

Összeállító: PIUTÉR ISTVÁN

Összeállítás ideje: 1975.

TART.: JELES NAPI SZOKÁSOK

34 lap, 16 fto, 1 kötet

Földrajzi mutató: POBÁN+SZENTPÉTER

Szakmutató: XIX, 3,

PAPÍRIPARI VÁLLALAT

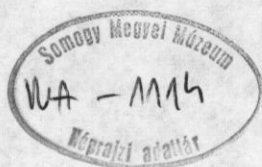

KISKUNHALASI GYÁRA

LELTÁRKÖRÖS

ÁTVÉZETVE A2 EGYSÉGES LTK. 3526-os TÉTELE ALÓL

3526

JELES NAPI SZOKÁSOK

Cy. l. 1971.

Irta: Pintér István

JELESNAPI SZOKÁSOK:

Kovács Zoltán tanító 1928-tól 1960-ig tanított Pogányszentpéteren, ahogy itt a faluban mondják a fűszi iskolában. Az államosításig, mint egyházi iskola az evangélikus gyülekezet tartotta fen\, fizette a tanítót, fedezte az iskola költségeit. A tanítónak a fizetésen kívül 6 hold szántót 1600 öl kertet adott a gyülekezet, kétszobás tanítói lakást, cselédszobával, de cselédet nem tartott. 32 évet töltött ebben a faluban és nagyon népszerű ember volt. Győr-Sopron megyéből került ide tanítónak, Szany községből. Édesapja Bába-parti gátőr volt. Nevelte, oktatta a falu gyermekeit és ha valamelyik tanulónál jó előmenetelt tapasztalt, a szülőket addig agitálta, amíg be nem iratták középiskolába. Többnek, ma már középkorú embernek egyengette az útját a középiskolába, az többivel együtt a huzomót is. Ilyenkor a tőle megszokott szavakkal állított be a szülőkhöz, ennek a fiúnak, lánynak tovább kell tanulni. Legtöbb esetben úgy is történt. 1960-ban ment nyugdíjba, egy ideig leányánál, vejénél lakott Iharosberényben, majd beköltözött Nagykanizsára. 1972-ben Nagykanizsán halt meg, ott is temették el. Jó kedélyű, jó humorú ember volt, amit bizonyít az iskolába kiosztott ragadvány és becenevek. Mint a falu neves emberét említett meg e néhány sorba. Együtt élt a falu népével, együtt tudott élni a falu népével, amit ma nem minden pedagógusrol lehet elmondani.

NOVÁK JÓZSEF régi tanítványa emlékezik:

Kovács Zoltán, mint evangélikus egyházi tanító 1928-ban került a községbe. Az államosításig, mint egyházi tanító tanított, az államosítás után, mint állami általános iskolai tanító végezte nevelői munkáját. 32 éven keresztül oktatta, tanította Pogányszentpéteren a gyerekeket, beívetésre és hazaszeretetre nevelte paraszti, zsellér és szegény sorban élőket.

Kulturális és ismeretterjesztő előadásokat tartott, kulturális, történelmi, de politikai és gazdasági vonatkozásban is. Mint tanítványa szólok szeretett és megbecsült tanítónkról. Munkálkodott a mi kis községünkben. Még annak idején apám hozta ide a faluban, az akkori fiatal tanítót. Az élete itt eltöltött éveiben becsületesen helyt állt. A mi családukon belül, nekünk nemcsak tanítónk, hanem egy kicsit jóra való édesapánk is volt, mert korán árvaságra jöttünk. Tanított bennünket, hogy hazát szerető, és embertisztelők legyünk. Derűs életbölcösségét sokszor megemlegettük. Átéltve a II. világháborút a korábbi egyházi tanító segítette megkeresni az utat az új életben, a boldogulás felé. Nyugdíjazásáig szorgalmasan és becsületesen helytállásra oktatta régi diákjainak gyermekeit, valamint minket is annak idején. Előbbre vitte a falu kulturáját, vallás és feleketre való tekintet nélkül. Sikeresebb előadásai közül megemlítek néhányat:

Vöröshaju,

A bor,

Az elmúlt harangok,

Nosztai fiu esete Tóth Marival,

Ezek mind a paraszti életéről szóltak. Jó szervező volt, tudott a fiatalok nyelvén beszélni. Éppen ezért szívesen mentek az iskolában szerepet tanulni még a felnőttek is. A környéken nem igen lehetett volna ilyen tanítót találni, aki annyira együtt tudott volna élni a falu népével, mint ő. Mindig hálás szívvel gondolunk rá, munkássága legyen példa mindannyiunk számára.

HEGYHÁTI JÁNOS ev. lelkész IHAROSBERÉNY:

Kovács Zoltánt 20 év óta ismerem, meleg szívű ember volt. Ezt a melegszívűséget Győr-Sopron megyéből hozta magával én is arra való vagyok. Ő a Szél, Szany, Sobor, ezen a vidéken élt, édesapja gátőr volt Szanyon. Innét vitték Sopronba, ott volt licista. Vonzotta a Sopron, mert diákváros volt, ő is oda került a tanító képzőbe. A II. világháború vihara a tanítóképzőt elsöpörte. Én is Sopronban végeztem az egyetemet, így aztán be tudtam számolni Sopron későbbi

életéről. Sok-sok esetben beszélgettünk, ilyenkor aztán meg-meg csillant a szem könny a szemében, mert aki ott dikősködött, látta, érezte annak szépségét, a múlt minden nyomorával együtt. Így kerültünk egymáshoz közel.

Amikor én idekerültem, ő már nem volt egyházi tanító, de idéző jelben teszem, mint a nemzet napézámosa végezte munkáját. A felszabadulás után már mint megbecsült tanító lett. Azért mondom így, mert a multban nagyon nehéz volt egy állást elnyerni, csak áldozatos, nehéz munkával lehetett megtartani. Sajnos, ma nagyon kevés pedagógus lüktet együtt a faluval, pedig most sokkal nagyobb lehetőség van adva a neveléshez és a kulturális munkához, mint régen. Az ágef. tanítók ki feltak szolgáltatva a népnek, mert a falu népe tartotta el őket. Éppen ezért kellett együtt élni a néppel, mert ez volt egyedüli megélhetése. Kötőkapocs volt közte és a nép között. Bizony a talpára kellett állnia, hogy a munkája olyan legyen, hogy a falu népének megbecsülését azon keresztül megszerezze. Előfordult az is pl. hogy szólt valamelyik szülőnek a gyerek miatt, hogy rossza, vagy nem akar tanulni, vagy nem tud otthon tanulni, mert be fogják munkára. A szülő megsértődött, a következő évben már nem fizetett a kurátornak. Ő mint kántor **be**vita tanító magyar dalokra tanította a gyerekeket az iskolába, olyanokra, amik azóta belekerültek Kodály gyűjtésébe. Mint pl.: Szinyikum, szanyikum, Szt. Andrási sobrikum. És még sok-sok magyar népdalt. Apró mozaikok ezek az ő és kortársai életéből, de szerencsére az új rendszer megszüntette a korábbi kiszolgáltatottságot. A magyar irodalom szerd mese volt, mi mindig

csak erről beszélgettünk, és mindig volt valami meglepetése, éte, vagy anekdóta, vagy éppen egy frissen olvasott történet, amit említésre méltónak tartott. Egyszer kaptam tőle egy lapot, ezen két egyszerű rajz volt. Egy légy, meg egy kéknefelejcs. A légy alá odairta; jó, a nefelejcs alá: soha. Ez Ady óca, légy jó, soha ne felejcs. És én most, hogy róla beszélek, ezzel szeretném odatenni a megemlékezést, légy jó, soha ne felejcs!

FARSANGÓL FARSANGIG

A jelesnapok nagyobb részt egyházi ünnepnapok voltak. Ma már csak a karácsonyt, húsvétot ünneplik meg. A karácsony ünnepeére "mult században" divatba jött a kezdetleges disztései karácsonyfákkal szemben ~~ma~~ napjainkban szépen feldisztített karácsonyfákat láthatunk..

Elmaradt egy régi népszokás kb. 40-45 esztendeje már, a komatál vitel. A régi hagyományok felelevenítéséért 1974. április 21-én Dóbék Ibolya és Bendze Ibolya vitt komatálat azóta is komák, a komaságot tartják is. Ezt az eseményt dr. Hoppál Mihály az MTA, Néprajzi Kutató Csoport tagja és Együd Árpád a Marcali múzeum igazgatója rögzítette képmagnóra, illetve filmre. Érdekesek voltak pl. a húsvéti játékok a Konter-féle háznál jött össze a falu apraja, nagyja

és a házhoz tartozó réten, ma gyümölcsös lityáztak, kiütőst játszottak, stb. ilyenkor nézték meg a faluba kerülő új menyecskék mozgását. Ezek a játékok husvét hétfőn voltak, illetve játszották. Ezt a napot menyecske ugratónak is mondták.

Itt adták át keresztapák, keresztanyák az ajándékokat, keresztfiaknak, keresztlányoknak. Na már lassan feledésbe merülnek, eltűnnek ezek a régi népszokások, inkább csak az emlékezetben élnek, elvesztették jelentőségüket, mert a megváltozott életforma kizárja ezeket magából.

1./

J A N U Á R:

A FARSANG KÜSZÖNTÉSE....

Megjött már a hosszú farsang,

Sirassák a lányok,

Kiknek a nagy méregtől

Piros a pofájuk.

Kócot-mócot megfontak,

Mégis otthon saradtak.

Hipp-hupp farsang,

Lüdüzi a farsang.

Ha nem adnak szalonnát,

Kifuram a gerendát.

Pántlikás a kalapom,

Mire hazaértem,

Azt is elvesztettem.

Hípp-hupp farsang,
 Lüdüzi a farsang.
 Adjon az Isten ennek a gazdának,
 Két szép ökröt,
 Ökör mellé arany ekét,
 Arany ekét a földjébe,
 Arany buzát a kővébe.
 Hípp-hupp farsang,
 Lüdüzi a farsang.
 Pántlikás a kalápon,
 M₁re hazaértem,
 Azt₁ is elvesztettem.
 Hípp-hupp farsang,
 Lüdüzi a farsang,
 Ha nem adnak szalonnát,
 Kifurcom a gerendát.
 Dicséertessék a Jézus Krisztus.

2./

MASZKAJÁRÁS:

Felültöztek mindenféle ruhákban, kóckenderből szakállat
 csináltak, az arcukat kihuzták lámpakoronnal, a férfiak
 kalapjuk mellé lud szárnyát tűztek, meg kukorica szirmot,
 amit a száraz kukorica kévéről törtek le.

Aztán mentek-mentek házról-házra köszönteni. Nem emlékszem már pontosan 1905-ben, vagy 1906-ban történt, a bátyám megszabadult a katonaságtól és a Koronc Pista bátyámmal huszagyókor bokros ingbe, kasmir szoknyába, brunner cipőt húztak föl, még alsó fehér szoknyát is vettek fel, kontyot kötöttek a fejükre, úgy járták végig a falut. A Mitnyek Búzsinek a napát éppen akkor hozták baza az esküvőről. E mentek a lakodalmas házhoz, az öreg Duics felkérte a bátyámat táncolni, az ismerte fel, mert a kezén rajta volt a tetoválás. Azt mondta neki az öreg Duics; olyan jóképű menyecske vagy, a fene sem gondolta volna, hogy te vagy. A házaknál megkínálták őket borral, pálinkával, ma már nem igen járnak a maszkák.

3/

V I Z K E R E S Z T:

Régebben házszentelést szoktak tartani vizkereszt alkalmával hogy nyolc évig baj ne történjék a házba. Ilyenkor jártak a három-királyok is, csillagot hoztak magukkal és betlehemet. A betlehem tetején is fényes csillag volt, a csillagot meg kinyomkodták, meg összehúzták, amikor énekeltek. Amikor benáltak a házhoz, beköszöntek és megkérdezték, szabad-e a maguk tisztességes házukban a háromkirályok szép csillagát bemutatni. Ha a gazda igennel felelt, be-ment először a Boldissár.

"Én bejöttem, mint Boldizsár, felfegyverkezve a csillag
kieresztésére. Gyere be Te Menyhárt! Én bejöttem Menyhárt,
meghallottam kis Jézuská születését, napkelettel bizonyítom,
gyere be Te Heródes! Én bejöttem, mint Heródes, aki a pusztán
365 kisdedet kardélc hányadtam és mégsem találtam köztük a
kis Jézust! Ezután elénekelték a három-királyokat:

Három királyok napján,
Országunk egy istápját,
Dicsőrjük énekekkel,
Vigadozó versekkel.
Szép jel és szép csillag,
Szép napon támad.
A zsidóknak üldözik,
A bölcsek meg tisztelik,
Arany, tömjény sőt smirhával,
A szív imádásával.
Szép jel, s szép csillag,
Szép napon támad,
Szép napon támad,
Király ajándékát,
Aranyat, tömjépt, smir smirhát
Vigyünk mi is Urunknak,
Ártatlan Jézusunknak.
Szép jel és szép csillag,
Szép napon támad,
Szép napon/ támad.

Ezután a család megnézte a betlehemet, ki-ki a maga szegénységéből adott pár fillért a köszöntőknek. Amikor elmentek, megint énekeltek:

Három királyok elindulának,
Aranyat, tömjént, mirhát osztogatnának.
Örvendezzünk és vigadjunk,
Új királynak hálát adjunk,
Jézusnak ajánljuk.

TOLLFOSZTÁS:

Farsang idején szokták a tollat fosztani, ilyen alkalommal összehívták a fiatalokat, meg az öregeket. A tollat kirakták az asztalra, az asztal körül ülték, aztán közben meséket mondtak. A 30-as években kerültem ide, Pogányszentpéterre, akkor még a sült krumpli járta, mire végeztünk a tollfosztással, megsült a hójas-krumpli. Hozzávalónak savanyu paprikát adtak, almát, meg diót.

2./

Az én időmben is csak sült krumpli volt. Amikor még fiatal voltam, a tehetősebb házaknál még pogácsát is izzsütöttek, a közepébe tollat szurtak, ez volt a tollas pogácsa. Persze, ilyen alkalomra a legények is eljöttek, amikor vége volt a tollfosztásnak, előkerültek a citerák, kezdődött a tánc. Ezt tollas-bálnak mondták, mert farsang idején más helyen bált nem lehetett tartani.

1./

Amikor vége volt a tollfosztásnak, összeszedték a toll csu-
máját, amikor mentük haza felé, bedobáltuk a legények, meg
a lányok udvarába, akkor aztán azt hitték, hogy megboszor-
kányoztuk őket. Volt egy is, hogy összekötöttek három-hégy
cserfa tuskót, és bedobálták a tollfosztók udvarára, ráírták
egy cédulára, ezen morogjon a tollfosztó közönség.

F E B R U Á R:

2./

GYERTYASZEN / TELŐ:

Gyertyát szenteltek, amikor mentek misére, magukkal vitték,
és a pap megszentelte, hogy legyen a házban szentelt gyer-
tya, amit a haldokló kezében adnak, amikor haldoklik. Több
gyertyát szoktak megszenteltetni, mert virrasztáskor is ó-
gették a szentelt gyertyákat.

3./

PÁLFORDULÓ:

Pálforduló napján a ködös idő volt, azt mondták, nagy lesz
az elmullás állatból, emberből. Pálfordulókor van a fele tél.
Az emberek szokták egymástól kérdezni, meg van-e a fele ke-
nyér, fele tél? Maradt-e kenyérgabona a tél másik felére?

M Á R C I U S:

4./

Március 15-én az iskolában a tanító vezetésével meg szoktuk ünnepelni, mint nemzeti ünnepet. Kotiliumot-kokárdát tűztünk a kabát hajtókájára, vagy nemzeti szalagot. Akkor még a kokárdát kotiliumnak mondták. Kitűztük a nemzeti zászlót az iskolába, az ünnepségen a tanító beszédet tartott, utána verseket szavaltunk.

GYÜMÖLCSOLTÓ:

5./

A férfiak ilyenkor szokták a gyümölcsfákat beoltani. Azt tartották, hogy ez a nap a legjobb a gyümölcsfa oltásra.

4./

Gyümölcsoltó boldog asszony március 25-én van. A Krisztus fogamzásával kapcsolatos a gyümölcsoltás is.

HAMVAZÓ SZERDA:

3./

Egy egyházi év bezárása húshagyó kedden és a következő egyházi év kezdődik hamvazó szerdára. Ettől kezdve a népek feketébe járnak. Két hétig tartott a böjt, s a böjt ideje alatt húst nem ettek a népek. Hamvazó szerdával kezdődik, húsvétig tart. Nagypénteken délig tartott a nagyböjt.

ÁPRILIS:

1./

Április 1-e előtt való nap elmentünk az erdőbe, tördeltünk nyírfaágat, kitűztük a kapuba, az istálló elejbe, tyúk ólakhoz, hogy a bossorkányok meg ne rontsanak bennünket. ~~Virágvasárnap~~

VIRÁGVASÁRNAP:

Szokás volt, amikor mentünk a templomba, az imakönyvet a kezünkben tartottuk, magunk előtt, az imakönyvre virágot fektettünk.

NAGYKÉTEINK NAGYPÉNTEK:

Feketébe mentünk a templomba, ez büjté nap volt, délig nem is ettünk. Tejeslevest főztünk ebédre, vagy olyan mácsikot, amelyiken nem volt zsír, csak cukor, meg mák. Délután szoktuk himezni a tojást, először hagymalébe megfestettük, utána kihimeztük viasszal. A viaszt gicával himeztük rá a tojásokra.

NAGYSZOMBAT:

Nagyszombaton kövesztettük meg a sonkát, kocsonyát főztünk, kukoriet, patkót, diós-mákos tésztát sütöttünk husvétra.

H USVÉT:

A katolikusok husvét reggel vitték a sonkát megszenteltetni, a templomba két sorba lerakták a kosakakat, ilyenkor a legszebb vékaruhákkal takarták le a kosarat.

Amikor a pap ment sorba, a vékaruhák sarkátfel kellett najtani, hogy a szenteltvíz érje a sonkát. De nemcsak sonkát, hanem tormát és főtt tojást is vittek a kosárba szenteltesni, vittek kenyeret, sót, paprikát is. Aki nem tudott elmenni, az kitette a favágóra /favágó törzsfe/, azt a pápa szentelte meg, mert a pápa az egész világot megszentelte húsvétkor. Húsvét reggel szoktak a keresztlányok egymásnak ajándékot vinni. Amit a keresztszülők küldtek, azt szakajtó ruhába kötötték, úgy vitték. Ezek a ruhák szép, himesek voltak. Ez nagymartoni szokás volt.

Délután a kertek alatt szokták a gyerekek, lányok egymásnak megmutatni a kapott ajándékot. Itt Szentpéteren szokás volt húsvét napján délután meglátogatni egymást kereszt-komák, komasszonyok. Egy ilyen alkalomkor történt, Mitnyek Mihály apja Kasér előnevet kapta, még az Üregapjáról, ment az utcán, a két keresztkoma család, a keresztfia Mitnyek Mihály mellett lépkedett, kezébe, ruhába kötve vitte az ajándékot és egyre beszólt a keresztapjának. Azt akarta mondani: keresztapa, kasér, de a gyerek pösze volt és csak így tudta kiejteni, keresztapa bakasér. A keresztapja egyre kérdezte: mit mondasz kisfiam, mit mondasz kisfiam? Nem értette, hogy mit mond a gyerek, az meg csak egyre mondta: keresztapa bakasér. Az meg ráfelelte; úgy van kisfiam, jó beszélés. Persze, kik utánuk mentek az utcán, egyen kuncogták magukat, egy ideig aztán bakasérnak is hívták, de a kasér név mégis időt állóbbnak bizonyult, mert ma is így nevezik.

HUSVÉT HÉTFŐ:

1./

Szokás volt a locsolás, a legények megöntötték a lányokat. Odacsalogatták a kuthoz őket, elkapták a lányokat, és vödörből leöntötték őket. Ugy is volt, hogy vitték a vödörbe a vizet, mögójük osontak, és leöntötték őket. Itt Szentpéteren Konterék házánál szoktak játszani a szréten kifutóct, lityázást, itt adták át a keresztgyerekeknek az ajándékot is. A játék ideje alatt majdnem az egész falu itt szokott lenni, mert ha volt a faluban új menyecske abban az esztendőben, kíváncsiak voltak a menyecske ugratóra, mert azoknak is játszani kellett. A kifutós játékot nevezték menyecske ugratónak. Bizony jó futónak kellett lenni ahhoz, hogy fürge mozgásúnak mondják, mert ha lassu volt a mozgása, akkor megszólták. Szokták mondani ilyen esetben: ezért sem volt érdemes a korbácsot koptatni.

FEHÉR VASÁRNAP:

Fehér ruhát vettünk fel, fehér kendőt kötöttünk, a lányok meg fehér szalagot kötöttek a fehér ruhához. Az imakönyv táblájára fehér zsebkendőt tettünk, úgy mentünk a templomba.

M Á J U S:

6./

Május 1-én a legények május fát állítottak annak a lánynak, aki tetszett nekik. Pl. egyik, vagy másik leg/én májusfát akart állítani valamelyik lánynak, többen össze beszéltek,

elmentek az erdőre, kiválasztottak egy jó hosszú, sudár fát, nyírfát, kivágták és vállon elhozták haza. Persze, ezt úgy kellett lopni, mert az uraság ilyen célra nem adott fát. De nem is kértünk. Mindig olyan fát hoztunk, amit Valamilyen célra fel lehetett használni. Kora hajnalban felállítottuk a május fát, előzőleg felpántlikáztuk, üvegbe bort, pálinkát kötöttünk fel, régebben nem igen lehetett udvarolgatni a lányoknak, akinek a legény májusfát állított, azt el is vette feleségül. A május fát egy hónap múlva lehetett csak kidönteni, ilyenkor a leány meghívta a leánypajtásait, a legény meg a legénypajtásait. A lány szülei által ^{16. or} készített, italt, a legény fogadta a zenészt. Először táncoltak a májusfa alatt, majd utána hozzákezdtek a legények a májusfa kidöntéséhez. Kiásták, leengedték a földre, a lányok, legények leszedték a pántlikát róla, a rajta lévő bort, pálinkát egymás kezébe adva kínálták egymásnak. Késő estig táncoltak, mulattak. Ilyenkor asztalt nem terítettek, tányérből kínálták körbe a táncolókat és nézőket. A pántlikát ki szokták tüzni a lányok a mellükre, vagy a hajukba kötötték.

ÁLDOZÓ CSÜTÖRTÖK:

3./

Buza szentelés napja volt. A katolikusoknál az volt a szokás, a pap vezetésével körmenet ment ki a mezőre és valamelyik buza földnél megálltak, a pap megáldotta mind a négy égtáj felé fordulva, hogy minden elemi csapástól mentse meg az Isten

a gabonát megszentelte.

J U N I U S:

5./

PÜNKÖSD:

Iharosba jártak misére, az evangélikusok az Iharosberénybe. Amikor hazafelé jöttünk a miséről, összebeszéltünk fiuk-lányok, hogy két nagyobb lány karölt egy kisebbet és visszük a házakhoz, minden házhoz bementünk és énekeltünk:

Pünkösdi jeles napján

Ent meg kellett émi.....

1./

Édesapám korán reggel ki vitt bennünket a buzába pünkösdi napján, megfürdetett a harmatba azért, hogy olyan pirosak legyünk, mint a pünkösdi rózsák. Amikor mentünk a misére, az imakönyvre tettük a pünkösdi rózsát, de először fehér zsebkendőt tettünk az imakönyvre, összehajtva és arra tettük a rózsát. /nagywartoni szokás volt/

URNAPJA:

3./

Körönnettel szokták ünnepelni, az iskolás kislányokat fehér ruhába öltöztették, és kis kosárákból körönnet rózsszir-mokat hintettek az utra, a körönnet elé. A templom körül, vagy a faluba ment a körönnet.

PÉTER ÉS PÁL:

1./

Kezdődött az aratás, hónapszámba szegődtünk, Péter és Pál napján néhány rendet vágunk búzából, vagy rozsából. Este aztán a gazda kiadta a parancsot, hogy hol kezdjük meg az aratást. Aratáskor már kora hajnalban keltünk, hogy az előtte nap levágott gabonatóblán felgrábláljuk, ~~mint~~ a marokszedők, vagy a kévekötözők dolga volt. A kaszások ez idő alatt a kaszákat kalapálták, és csak akkor jöttek ki a mezőre, amikor a harmat felszált. A kötelet előre csak egyes helyeken volt szabad csinálni, magánosoknál, nagy táblákon menet közben csinálták a kötelet. A kötöző a levágott rendből felvette annyit, amennyi szükséges volt a kötél vastagságához, ezt kétfelé vette, majd a kalászos végénél összefogta, összecsavarta, ezt gyorsan kellett csinálni, úgy, hogy mire a marokszedő felvette a markot a sarlóval, a kötelet addigra már le kellett teríteni. Utána a kötöző bekötötte, és így tovább.

3./

Én már 13 éves koromban képeárató voltam, jóformán az aratás el sem fogyott, már a gép mellé álltam. Nem dicsekvésből mondom, de ha ma egy 13 éves lányt odaállítanának, semmi sem lenne belőle. Nehéz munka volt az aratás, cséplés, szerencsére ma már nincs arra szükség, hogy gyerek fejjel odaállítsanak valakit ilyen nehéz munkára. Sajnos, akkor olyan világ volt, egy

5-6 tagu családnál el kellett menni somásnak, képes arató-
nak, vagy gép mellé, hogy a megélhetést tudják biztosítani
a család számára, és mi gyerekek két és fél, három részt kap-
tunk ezért a nehéz munkáért.

4./

A paraszti családnál sem volt könnyű a nyári munka. ~~Aratást~~
Aratáskor itt is korán kellett kelni. Először az állatok kü-
rüli kellett elvégezni, csak utána mehettek a mezőre. Olyan
családnál, ahol olyan gyerek nem volt, aki segíteni tudott
volna, levágták ⁶redre a gabonát, addig az asszony megcsinálta
a kütelet, utána marokba szedte a gabonát, a férje meg bekö-
tötte. Így bizony lassan ment a munka. Szerencsés helyzetbe
volt az, akinek voltak olyan nagy gyerekeket, akik már az
aratási munkákban tudtak segíteni. A nagy gazdaságban gyors-
sabban ment az aratás, mert ott elegendő kasza erő állt ren-
delkezésre, mellettük marokszedő és kötöző dolgozott.

AUGUSZTUS:

4./

SARLÓS BOLDOG ASSZONY:

Sarlós boldog asszonyra már elfogytt az aratás, a gabonát
kazalba hoztuk, búzát, rozsot kazalba szoktuk rakni, ezek
szögletes, vagy gumbúlyi formájúak voltak, a tetejét csucosra
raktuk, hogy be ne ásson, a víz lefolyjon róla, ha esett az
eső. Az árpát általában boglya raktuk, mert ebből kevesebbet

termeltünk. Az uraság birtokán a táblák szélére hordták össze a gabonát, ott rakták kazalba a gabonát, vagy a pajtás kertbe. A parasztok a szüribe hordták és rakták kazalba, ott is cséplték el. Az őrásági táblákon össze rakott gabona kazalokat asztagoknak nevezték, ezeket úgy szokták megrakni, két asztagot egymás mellé, hogy beleférjen egy tábla gabona.

Egymástól olyan távolságra rakták, hogy a gépet középre, két kazal közé be tudják állítani. Ennek az volt az előnye, hogy csak egyszer kellett a gépet húzatni, beállítani.

A nagyobb paraszt gazdák is így csinálták, otthon a szüribe, akinek két kazalra való gabonája termett.

A gabonahordásnál tübben összeálltunk, fogattal, segítettünk egymásnak, hogy minél előbb kazalba legyen a gabona, mert ha sokáig áll a kepébe, keresztbe, akkor megcsirosodott, az már rossz kenyérgabonának számított. Ez bizony már nagy kár volt.

Szerettünk így össze dolgozni, mert akkor főztek tyukhuslevest, pörköltet, kukorist sütöttek. Amikor a betakarítás megtörtént, végeztünk vele, kezdődött a cséplés. Hát az bizony keserves munka volt, mert a cséplőgépet, meg a gépet, ami hajtotta, mindkettőt kézi erővel kellett egyik udvarból másikba áttolni.

A sok ember ki a küllőt, ki az oldalát fogta, nyomta, de még a gépszíjat is rá tettük, ezzel is húztuk, így ment ez addig, amíg a csépléssel nem végeztünk.

A cséplésnél is épp úgy, mint az aratásnál, meg volt mindenkinnek a/ beosztása: a masinás-gazda, géplő-tulajdonos ^{elt} úgy állt a rendre és felelt a munkáért. Két etető, két kévehányó, az etetők engedték bele a dobba a kévét, a kévehányók meg a/ kazalról dobálták az asztalra a kévét, ahol a kévemetelő elvágta a kötetet és kezébe adta az etetőnek. A kéve vágók is ketten voltak, és épp úgy, mint az etető, kévehányók válogatták egymást, amikor elfáradtak. Hat kazalrakó, ebből kettő szalmahordó volt. Azért kellett annyi fő a kazalrakáshoz, mert amikor a kazal már magasodott, az oldalába már állást kellett csinálni, a földről feladták villával a szalmát, ez belébökte a villáját és feladta a kazal tetejére. Ott tovább adták a tulajdonképpen i kazalrakónak, aki a szarvakat hajtotta a kazal végeinél, ~~tulajdonképpen~~ ő felelt a kazalrakásáért is. A polyvalyukba általában két gyereket raktak, ezek szedték a polyva lyukból a polyvát és rakták a polyvahordóba, és polyva kezet készítettek az elhordott polyvából.

Két zsákoló volt, ezek engedték a gépből a zsákba a gabonát, hozták a mázsára mérlegelni és nekik kellett felhordani a padlásra is a gabonát. A cséplésnél a gép mellett dolgozóknak a létszáma attól függött, milyen kapacitású volt a cséplőgép, kisebb, vagy nagyobb. Ha nagyobb volt, akkor több létszám kellett. Amikor egy-egy helyen végeztek, a gépes gazda kivette a részt, ami az elcséplelt gabona után járt, ezt a gépes gazdához

vitték és a cséplés befejeztével 5 mérte ki mindenkinek a neki járó részt: búzából, rozsából, zabból, árpából.

A nagy gazdaságban már a cséplés is lassú gyorsabban ment, mert több volt a munkás. Pl. a szalmakazal rakás elevátorral történt, amit vagy járgánnyal hajtottak, amit ló húzott, vagy amikor már voltak traktorok, traktorral hajtották meg az elevátort.

Ezt a nehéz és keserves munkát szüntették meg az arató és cséplő kombájnok, és ezek után a gépek után csak a szalmát kell kazalba rakni, azért, mert ma is fel lehet használni trágyának.

A cséplés végeztével a gazda megvendégelte a gabona cséplőket. Uborkasalátát, kizsajta szalonnát, vagy éppen tyukot vágtak, abból pürköltet készítettek, kukorist sütöttek, bort adtak hozzá.

2./

NAGYBOLDOGASSZONY:

Segesdre, Bucszenzlászlóra, Sümegre jártunk bucsura. Proseköl-óval. Elől a templomi zászlókat vitték a menet élén, és amikor a faluhoz közeledtünk, egyházi ónekeket ónekeltünk. Ha távolra mentünk bucsura: pl. Bucsuszenzlászlóra, vagy Sümegre, a közbeeső falvakban szoktunk megszálni házaknál, pagtában, ki hol talált helyet.

kifosztottuk és felhordtuk a padlásra, vagy akinek volt görője, oda hordta fel. Fosztóba csak a lányokat, meg az asszonyokat kellett hívni, mert a legények ugy is jöttek a lányok után. Amikor végeztünk a fosztással, addigra már megsült a héjas krumpli. ~~Asztalra~~ ^{került} az asztalra, melléje savanyu paprika, kenyér, dió, sült gesztenye sülve, vagy főve, bort ittünk hozzá, egy kis tánc is szokott utána lenni. Fosztás közben az idősebbek meséket mondtak.

O K T Ó B E R:

SZÜRET:

2./

Öregapámnak, amikor még egybe volt a család, termelt még 100 akó bora is, de még annál több is. Amikor megkezdődött a szüret volt kint a hegyen 10 csöbör. Ezeket kirakták a dűlőre, abba hordták bele a szüretelőék a szőlőt. Egy ember súlyokkal állandóan masszuta. Két ember meg állandóan csöbrözött, ezek hordták a vállukon a csöbrüket a présházba. Ugy, hogy egy kétméteres fát dugtak át a csöbör két fülén, és ennél fogva vitték a vállukon.

Masszóni azért küllött a szőlőt, mert abban az időben nem volt még daráló. A szőlőt belhordták a présteknöbe, onnét folyt ki az előlé a kápiába, abból töltötték a hordóba.

Utána belemerték zsákba, jól megtiporták a présteknöbe, a zsákból aztán a kádba került a szőlő. Ezután került csak a nagy bálványos présbe. Nagyon lassan ment a munka, és sokáig tartott a szüret, ma három nap alatt befejezik.

Amikor megkezdtek a szüretet, megsütöttünk egy kemence kalácsot: diósat, mákosat, lekvárosat, meg kukorist. Hus az volt minden nap. Őregapámak minden környékbeli pásztor barátja volt, de még a fiúcsok is, meg a usandárok is és a betyárok sem egyszer jártak nála. Husról nem kellett gondoskodni. Hoztak azok annyi, amennyit kellett. Őregapám mindig kint tanyázott a hegyen, nagy boronás zeupos pincénk volt, éjjel mindig vendégei voltak. Őreganyám szokta főzni a birka gulyást, mert egy szoba, meg egy konyha is volt a pincéhez. Este szokták felkeresni a barátai, hozták a disznó, meg a birka húst. Másnap csak meg kellett főzni. Ilyen volt régen a szüret, eltartott két-három hétig is.

NOVEMBER:

2./

KATALIN:

Katalin napján a Katalinok tisztelőire bált szoktak tartani. De amikor én nagylánykodtam akkora nem volt bál, mert ez az első világháború idejére esett.

DECEMBER:

3./

MIKULÁS:

Mikulás az Miklós nap, de mi csak Mikulásnak mondjuk. Jelképe annak, hogy régen volt egy Miklós nevű püspök,

látta mennyi szegény gyerek van a világon, s ezek részére elkezdett alamizsnát gyűjteni, felöltöztette a szegény gyerekeket, azóta vált szokássá a Mikulás-napi ajándékozás. A gyerekeknek régen úgy szoktuk mondani: nem sokára Mikulás lesz, hozza majd az ajándékot.

1./
LUCANAP:

A férfiak ketyolni jártak ezen a napon, már korán reggel elkezdték. Tuskót, vagy vastag fát vittek be a konyhába, először még beköszöntek, hogy szabad-e ketyolni. Ha igent mondtak, csak utána vitték be a tuskót, fát, ráültek és elkezdték a ketyolást.

Kitty-ketty geleg^{anya} kettő,

Neked is van kettő.

Kettő a ^golója,

Harmadik a ^tolója.

Ugy álljon a fejsze a fába,

Mint az enyém a lányba.

Kitty-ketty geleg^{anya} kettő.

Olyan csöcsei legyenek a kentek lányának,

Mint a bugyogós korsó.

Annyi csibe legyen kenteknek,

Mint égen a csillag,

Püldön a fűszál.

Kitty-ketty,

Csipp-ketty,

Geleg^{anya} kettő,

Neked is van kettő.

Amelyik háznál nem kaptak semmit, bort, vagy pálinkát, fát, tuskót bent hagyták a konyhába, aztán vihette ki a gazda.

LUCASZÉK:

Lucanapján kellett elkezdni a lucaszéket csinálni, karácsony böjttjének első napjára kellett befejezni. Szent este, amikor éjfélé másóra harangoztak, be kellett vinni a harangláb alá, ráülni, amikor mentek az éjféle másóra, akkor, aki rajta ült, megtudta, hogy ki lesz a menyasszonya és a lucaszékről látta meg azt is, hogy kik voltak a faluba a boszorkányok. Lucanapján nem szabadott masszát varrni, mert akkor bevarrják a tükör valagát és nem tojnak. Olyan szokás is volt, a lányoknak esőkendőt kellett varrni, luca napján után való nap kezdték és karácsony böjttjére kellett befejezni, akkor megtudta, hogy ki lesz a vőlegénye.

KARÁCSONY:

2./

Karácsony szent este éjféle másóra mentünk, de előtte feldiszitettük a karácsonyfát, persze, azt csak akkor lehetett csinálni, amikor már a gyerekek lefeküdtek, mert úgy tudták, hogy a Jézuska hozza a karácsonyfát.

Az én gyerekkoromban, 1905-1910-ben nem úgy diszitették a karácsonyfát, mint ma, mert olyan diszek nem is voltak. Szaloncukor is csak az uraknál volt. Az bizony a parasztnál nem volt, nekik nem jutott az ilyesmire pénz.

Diót megforgattuk angyalfüstbe /ezüstpor/, ettől szép
 ezüst színű lett, ezt a boltba lehetett venni, tasakba.
 Hegyeztünk fa tűskéket, azt belenyomtuk a bertájába, cér-
 nát kötöttünk rá, felagattuk a karácsonyfára, almát is
 kötöttünk föl, süteményeket sütöttünk, szív alakut, gömbö-
 lyüt, ki milyent tudott, ilyen volt régen a karácsonyfa
 díszítése. A csuimák is ki szoktak nyomni a belét, és
 bokrétát kötöttünk belő, aztán rököttük a karácsonyfára.
 De ezzel a karácsonfával is megjött az öröm a házhoz,
 mert a Jézuska hozta, egy-két ruhadarab is került a kará-
 csonyfa alá. Az ünnepekre kemencébe sütöttük a kglácsot,
 diós, mákos tésztát, kuglit, /kuglóf/ kukorist, ezek mind
 a kemence földjén sülték. A kugli az már később jött dé-
 vatba. Régebben mákos-diós pátkókat sütöttünk, ezek mind
 jó izűek voltak. Tyukhuslevest főztünk, pörköltet, a
 levesbe főtt egé a tyukot megpiritottuk, hirtelen kemencé-
 be, vagy sütőbe, hogy ne sokáig száradjon, szaftos maradjon
 a hus, leginkább a krumpli ment a hus mellé. Másnapjára hu-
 sos káposztát főztünk, karácsonyra, új évre szoktak levágni
 a hizókat is. Sütöttünk a friss husból pecsenyehust, a
 főtt húst paradicsommártással fogyasztottuk.

ISTVÁN-JÁNOS NAP:

3./

Névnapi köszöntő: ✓

Vigan óbrettünk föl a mai szent napra.
Maga is az István János
Nagy vig sugarakra.
Örömmel dolgozik holnapi napjáról
Dárius kincsével, mellyel mi nem bírunk.
De azért mondhatjuk Istvánnak, Jánosnak,
Hogy éljen, éljen, holta után koronát nyerjen.
Az angyalok serege a mennybe kísérje föl.

KILÉNY
Orangyalok oda röppenjétek,
Flórián virágból koszorút kössétek.
Tegyétek Istvánnak, Jánosnak fejére,
De le ne is vegyétek.
Mivel elérkezett a szent neve napja.
Kivánjuk az Istentől tartsa és hajtsa,
Védje őket és magához fogadja.
Dicsértessék a Jézus Krisztus.

Ilyenkor azt szokták mondani, hogy engedjék meg, hogy
egy szép nótával is köszöntsék Önöket.

ZÖLD ERDŐ MÉLYÉN, KIS PATAK PARTJÁN.....

Kakukk madár a dalát zen **dül**
Vig nótájára neve napjára.
Köszönteni ide jöttünk.
Kakukk madár csak azt dalolja,
A mi szívünk is azt kívánja,
Élete minden pillanatában,

Szálljon az Isten áldása.

Kakukk madár csak azt dalolja,

A mi szívünk is csak azt kívánja,

Élete minden pillanatában

Szálljon az Isten áldása.

APRÓSZENTEK:

Aprószentekkor vesszőből font korbáccsal jártak a legények házról-házra. Már korán reggel megkezdték a subárolást, annak mondták rógen. Amelyik lány addigra nem öltözött fel, arról bizony lehúzták dnyhát és mesztelenül verték. Közben mondták a köszöntőt:

Hála Isten megértük apró szentek napját,

Friss légy, jó légy,

Házsártos ne légy.

Vizért künnék,

Borér menny,

Borór künnék,

Vikér menny,

Friss légy, jó légy,

Egészséges \times légy,

Keléses ne légy.

Aprószentek napján,

Subároljuk apraját és nagyját,

Egészséges légy!

UJ ÉV:

1./

Uj év napjára ugyan úgy készültünk, mint karácsonyra,
ünnepi étte leket főztünk. Uj évkor jártak a köszöntők
uj évet köszönteni.

Uj évi köszöntő:

Ez uj év reggelén minden jót kívánok,
Ahová csak nézek, nyiljanakvirágok.
Minden uj szülött kisvirág nyiladozzon,
Dalosmadár szengjen mindenhol a bokron.
Minden szép, minden jó, legyen mindig bőven,
Fehér kenyér dagadjon nyárfa tekenőben.
Istent imádjuk ez uj esztendőben.

2./

Liszóból trombitások jártak ide uj évet köszönteni, az
egész banda jött. A jobb-jobb helyekre elmentek, pénzt kaptak
és meg is kínálták pálinkával, borral őket, olyan szépen
tudtak trombitálni, hogy az egész falu hangzott gőle.

7./

Tréfás uj évi köszöntő:

Bus a magyarnak élete,
Busabb mint a fülem_ile.
Hogyha nem vesz feleséget,
Ki főzi meg az ebédet.
Lám én meg is házasodtam,

Házasodtam, szaporodtam,
 Szaporodtam, kopaszodtam,
 Berékig megkopaszodtam,
 Én Istenem adjk kegyelmet, gyerekeim^{re} jövedelmet.
 Krumplit buzát, tölőt, babot,
 Hízó disznót ötöt-hatot.
 De én akkor azt sem bánom,
 Ha nyolcadikat látom.
 A világnak fittyet hányok,
 Hasonló jókat kívánok.

Maszkajárás.

Régen papírból készítettek álarcot,
vagy rossz harisnyót húztak a fejükre,
szemülnél, orruknál kivágták, de már
napjainkban játékboltban vásárolják.

Торго: БАНЛАКИ ИДРВТОВ

A maszkajárók főzőkanalat vittek a kezükbe,
arra fűtötték rá a fánkot, de közben meg kel-
lett vinni a kapott falatokért. Utána húz-
ták a fánkot a főzőkanál nyelére.

Foto: BÁNLAKI ISTVÁN

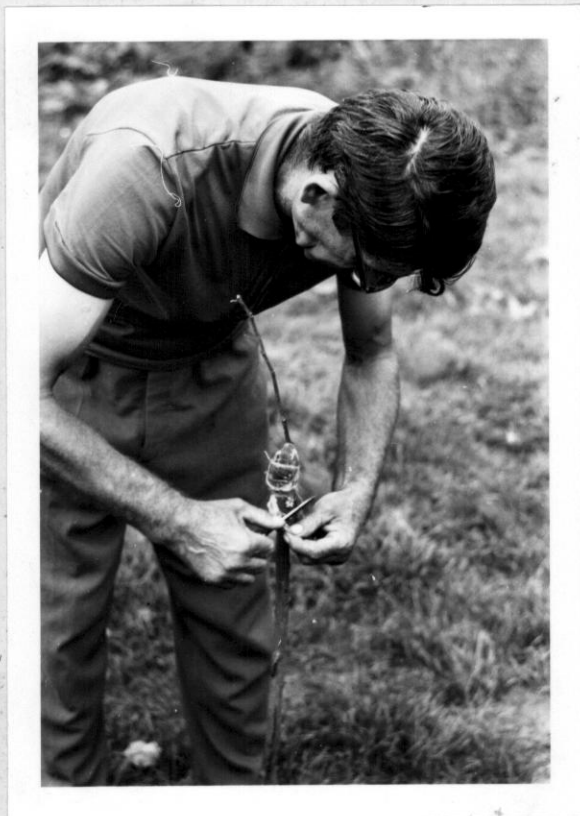
Husvéti tojásfestés gicével. A gicét olvasztott viaszba mártották, és mintákat rajzoltak a tojásra. Husvétra készítették. Husvéti tojás, ezekből vittek a keresztgyerekeknek ajándékba.

Foto: BÁNYLAKI ISTVÁN

Gyümölcs oltó Boldog Asszonyker
oltották be a gyümölcsfákat.

J E L E S N A P I SZOKÁSOKHOZ

Karácsonyfa tökhéjba helyezve

mult sz. végén a század elején, a ~~század végén~~
készítették a karácsonyfákat.

Diszitése: csu*ip*ból ~~csillagok~~ *kötés* csillagok,
alma és papírszalag. Diót is szoktak
rátenni, ezüst füstbe meghempergették.

Foto: BÁNLAKI ISTVÁN

Csu*linak* a fehérszinű belét gyufaszállal
kinyomták, úgy, hogy egyik végét berepítették,
a gyufaszálat végighuzták a ~~gyufaszálon~~ *csu*lin** és
egybe kijött a fehér bél. Utána csillag alakú
virágot kötöttek belőle házi cőrnával.

Karácsonyfa, mellette kéregből készített betlehemi templom.

Foto: BÁNLAKI ISTVÁN

Aprószenteki korbácsolás:
friss légy, jó légy!....

Foto: Bánylakai István

A Konter-féle ház a falu első
tégla háza. Ennek a háznak a gyű-
lésében szokták a husvéti já-
tékokat játszani.

Telek, ahol a husvéti játékokat
játszották. Itt székták átadni a kereszt-
fiaknak, lányoknak az ajándékokat.
Ilyen alkalommal szinte az egész falu
itt volt.

Foto: Dr. Kláry Judit

Virágvasárnapi viselet

Foto: BĀNLAKI IJTVĀN

Fekete vasárnapi vásélet

-43-

Fehér vasárnapi viselet

Foto: BÁNYÁSI ISTVÁN

~~h h~~
- h h -

Fehér vasárnapi viselet

~~59~~
-45-

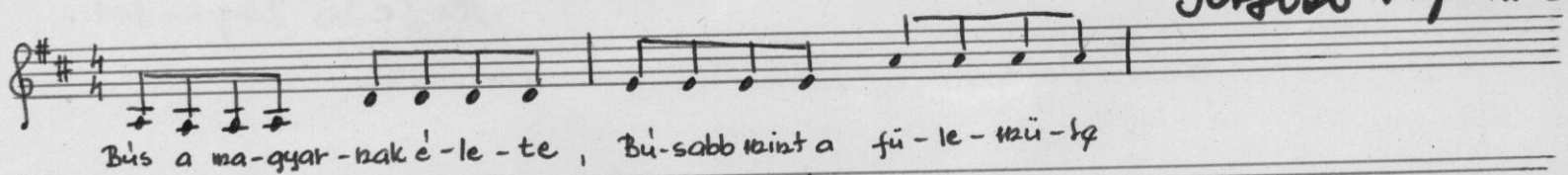
A D A T K Ö Z L Ő K:

- 1./ Mitnyek Mihályné 53 éves,
- 2./ Szakál Katalin 76 éves,
- 3./ Molnár Imréné 53 éves,
- 4./ Novák János 67 éves,
- 5./ Kodela Józsefné 72 éves,
- 6./ Szalai Györgyné 45 éves,
- 7./ Ferenc Károly 50 éves.

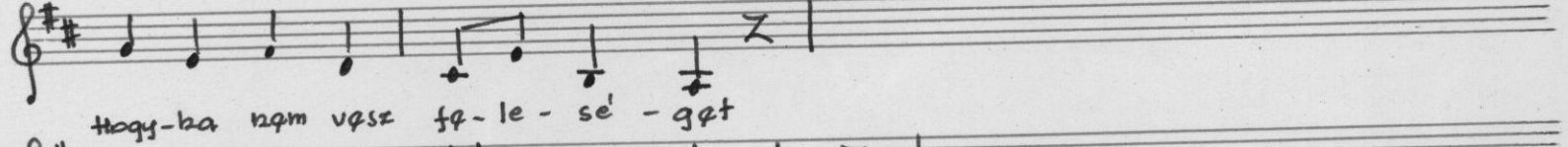
Bús a magyar-nak élete

Somogy Megyei Múzeum
KA-1114
Mégérkei család

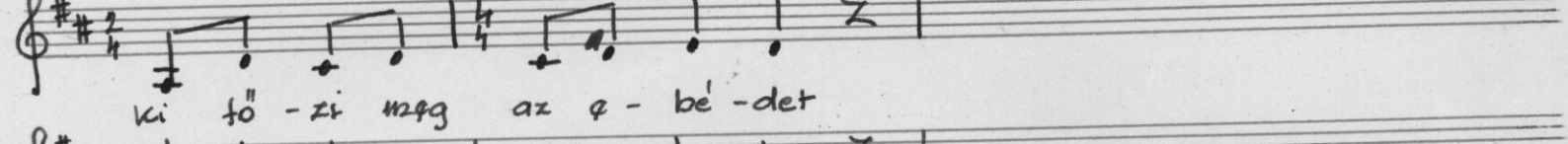
Serföldi Zoltáné

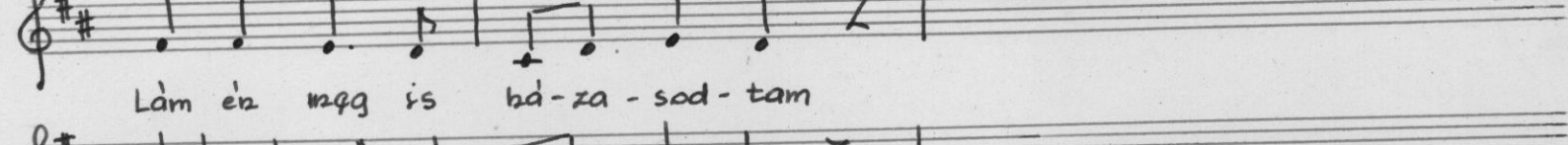
Bús a ma-gyar-nak é-le-te, Bú-sabb mint a fü-le-mü-lé

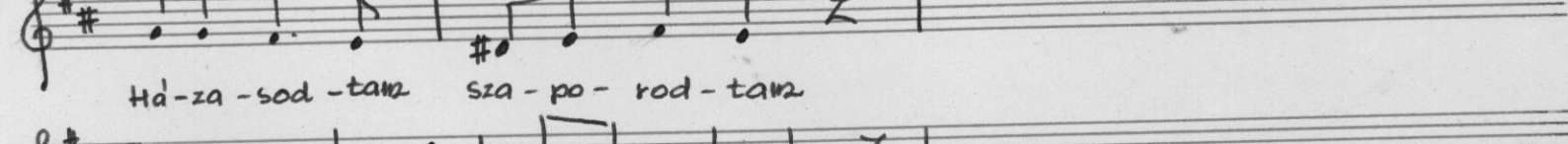
Ho-gy-ba nem vesz fe-le-se-gét

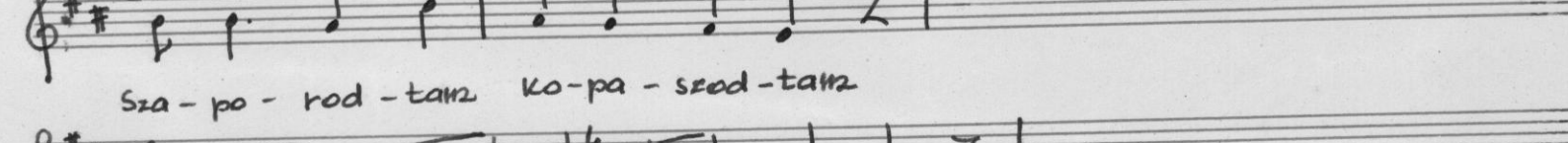
Ki fő-zi még az é-be-det

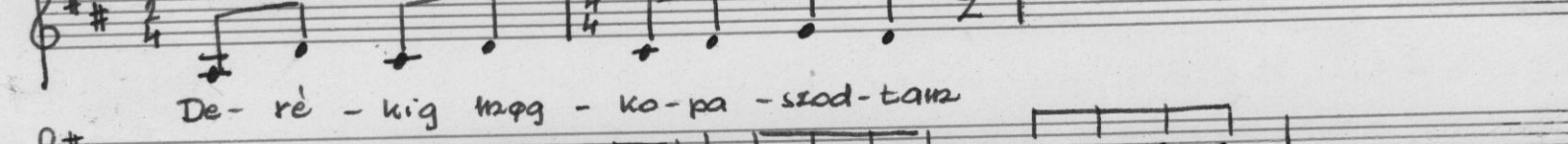
Lám én még is há-za-sod-tam

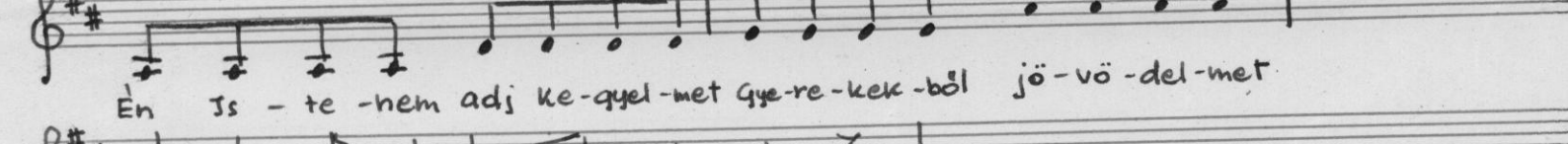
Há-za-sod-tam szá-po-rod-tam

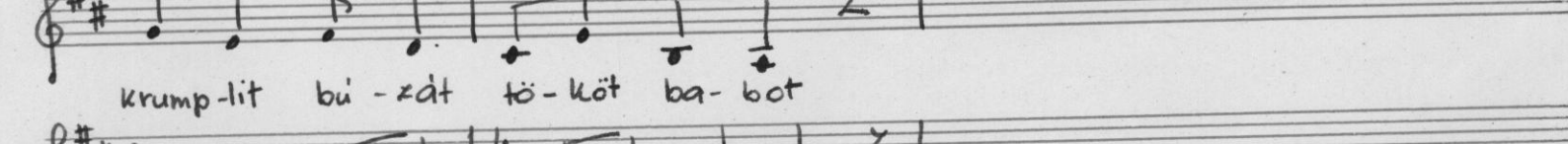
Szá-po-rod-tam ko-pa-szod-tam

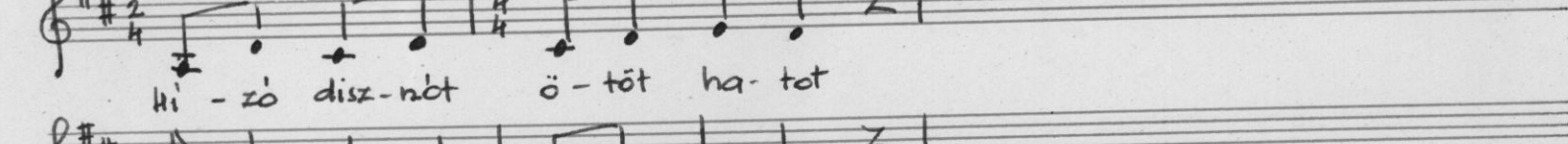
De ré-kig még ko-pa-szod-tam

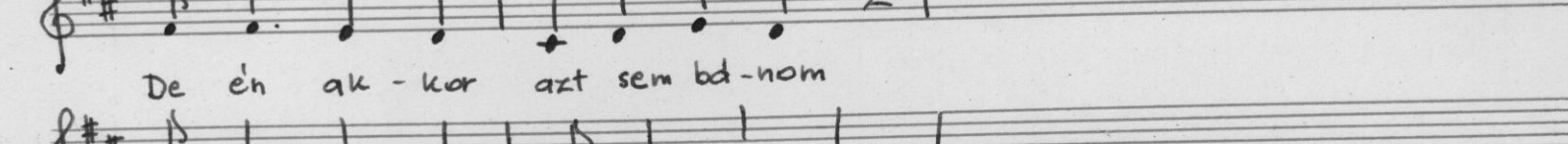
Én is-te-nem adj ke-gyel-met Gyé-re-kek-ből jö-vö-del-met

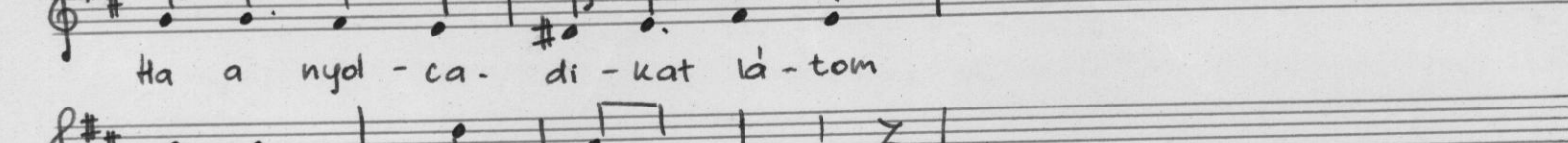
Krump-lit bú-zát tö-köt ba-bot

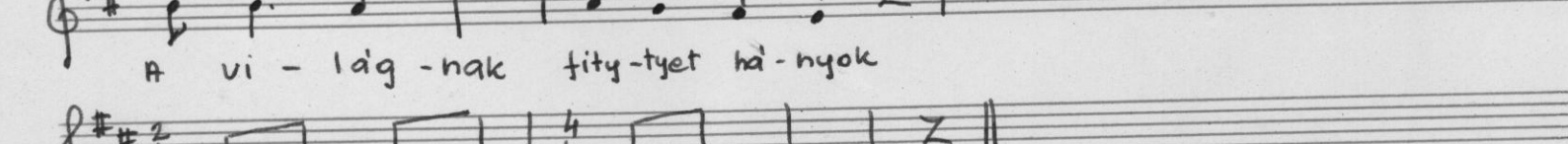
Hi-zó disz-nót ö-töt ha-tot

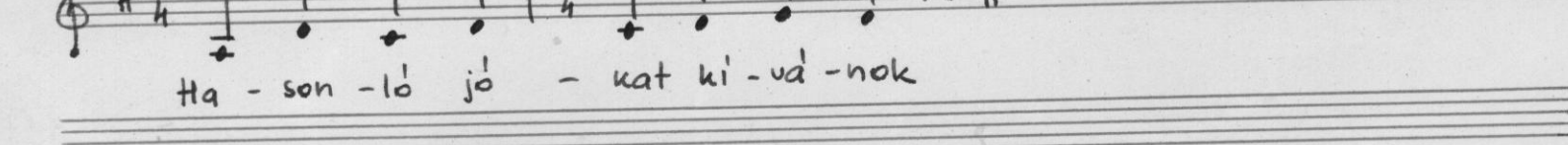
De én ak-kor azt sem bí-nom

Ha a nyol-ca-di-kat lá-tom

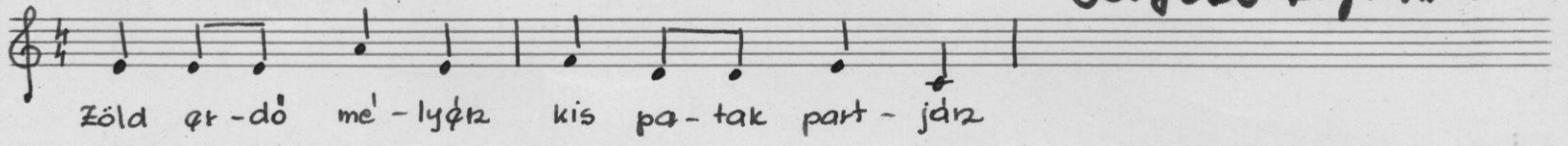
A vi-lág-nak fity-tyet há-nyok

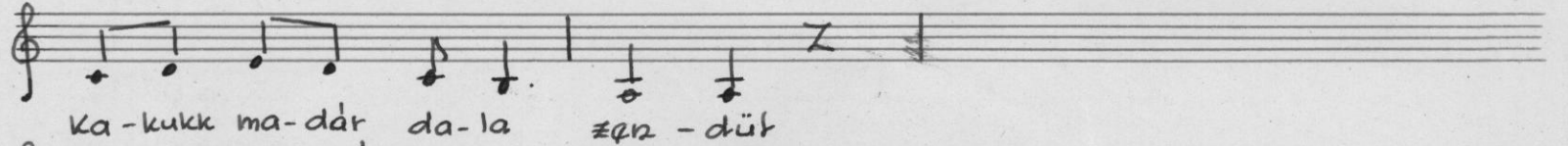
Ha-son-ló jó-kat ki-vá-nok

Zöld erdő mélyén

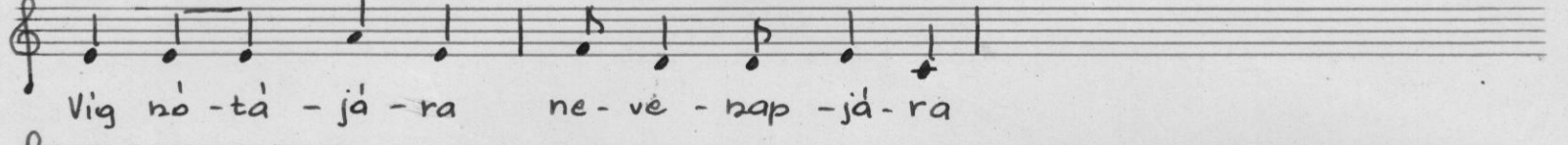
Scorioso tempo.

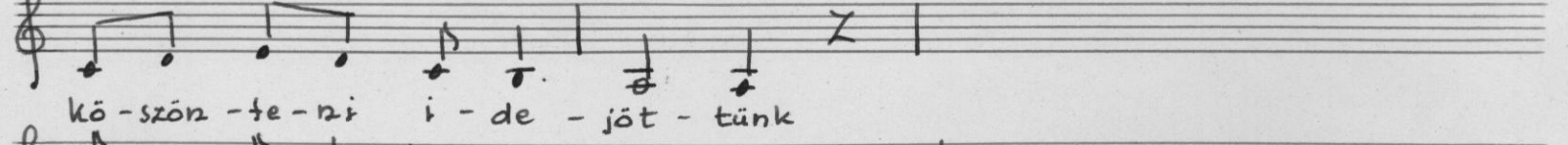
Zöld er-dő mé-lyén kis pa-tak part-ján

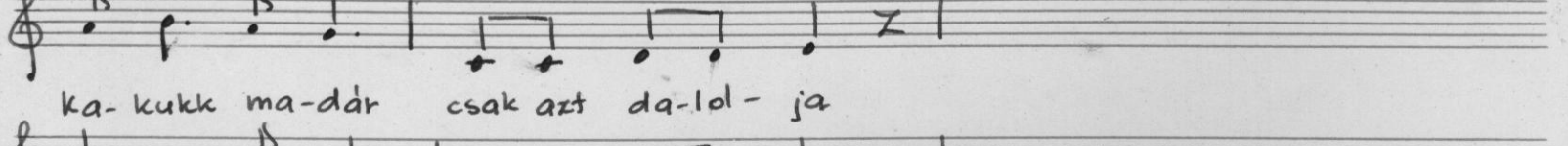
Ka-kukk ma-dár da-la zér-düt

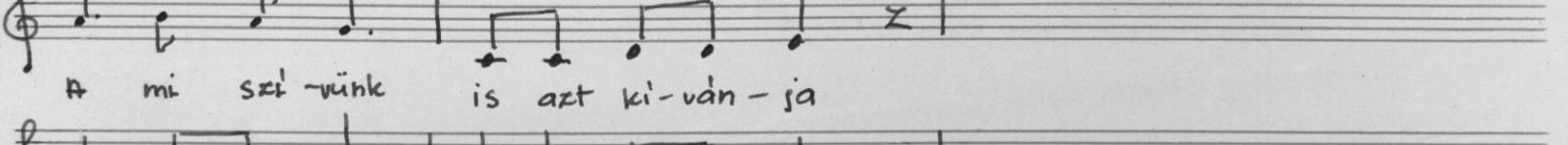
Vig nó-tá-já-ra ne-vé-bap-já-ra

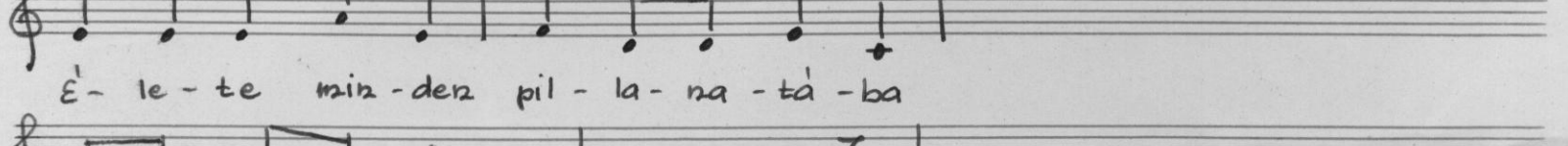
Kö-szön-te-ni i-de-jöt-tünk

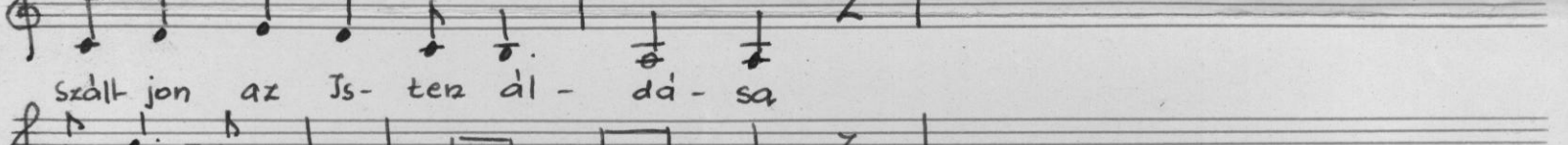
Ka-kukk ma-dár csak azt da-lol-ja

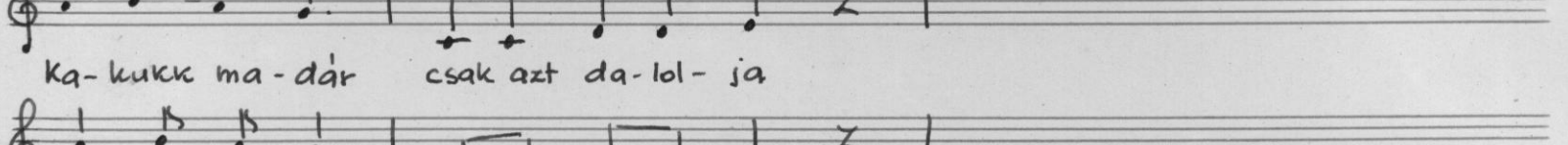
A mi szí-vünk is azt kí-ván-ja

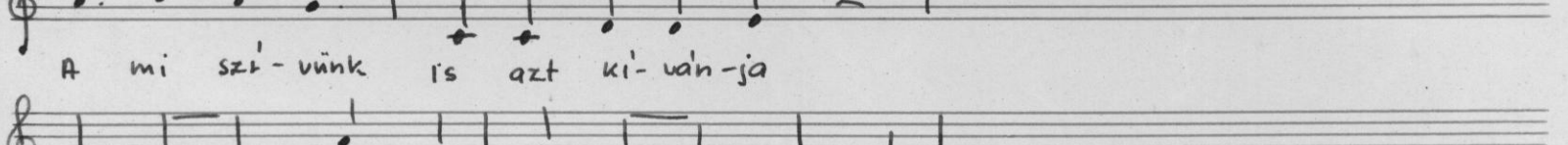
É-le-te min-der pil-la-na-tá-ba

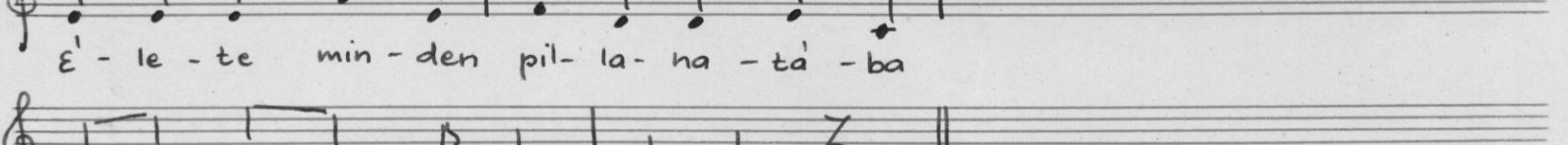
Száll-jon az Is-ter ál-da-sa

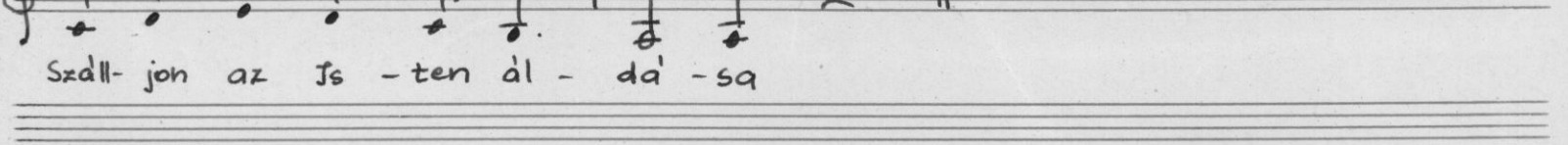
Ka-kukk ma-dár csak azt da-lol-ja

A mi szí-vünk is azt kí-ván-ja

É-le-te min-den pil-la-na-tá-ba

Száll-jon az Is-ten ál-da-sa

